

چهل گفتار
در
مردم شناسی میبد

دفتر چهارم

صنایع کهن بومی و دانش عامه

محمد سعید جانب‌اللهی

گفتار ۱۹ تا ۲۴

الزینة چاپ

از منظر دکتر محمود رشیدی فیروز آبادی به مرآه میبد

سر شناسنامه: جانب‌اللهی، محمدسعید. ۱۳۲۱

عنوان و نام پدیدآور: چهل گفتار در مردم شناسی / میبد/ محمدسعید جانب‌اللهی

مشخصات نشر: ج ۱ تهران، روشنان، ۱۳۸۳

ج ۴، چاپ اول: ۶-۳۲-۲۷۴۵-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: ج ۲ و ۳ (چاپ اول: ۱۳۸۵) (فیبا)

یادداشت: ج ۴ (چاپ اول: ۱۳۸۹) (فیبا)

یادداشت: جلد دوم و سوم این کتاب توسط انتشارات گنجینه هنر و جلد چهارم توسط سبجان نور منتشر شده است.
یادداشت: کتابنامه

مندرجات: ج ۱ فرهنگ و فن آوری قنات (نقش قنات در معماری سنتی) ج ۲ و ۳ مردم شناسی اقتصادی (نظام تولید و مصرف) ج ۴ صنایع کهن بومی و دانش عامه

موضوع: میبد

رده بندی کنگره: ۱۳۸۳ ج ۳ ی ۴۱/۲۱۲۱ DSR

رده بندی دیوئی: ۹۵۵/۹۳۲۷

شماره کتاب شناسی ملی: ۱۱۱۵-۸۳

نشر سبجان نور

چهل گفتار در مردم شناسی / میبد / دفتر چهارم

مؤلف: محمد سعید جانب‌اللهی

ناشر: سبجان نور

نوبت چاپ اول: ۱۳۹۰

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: نقش‌آور

ناظر فنی: جواد رضازاده یزدلی

ویرایش: زویا جانب‌اللهی

طرح جلد: فرشانگ غفاری

حروف چینی و صفحه‌آرایی: پانته‌آ جانب‌اللهی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت ۱۵۰۰۰ ریال

حق چاپ و انتشار مخصوص مؤلف است

شابک: ۶-۳۲-۲۷۴۵-۹۶۴-۹۷۸

نشانی: تهران - خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت‌آئین، پلاک ۸، طبقه اول، تلفن: ۶۶۹۵۰۸۷۱

تلفکس: ۶۶۴۸۱۶۴۱

فهرست گفتارها

(دفاتر چاپ شده)

دفتر اول

- ۲۶ گفتار اول : فن آوری حفر قنات
۵۲ گفتار دوم : نظام های سنتی سنجش زمان
۶۳ گفتار سوم : مدیریت توزیع و تقسیم آب قنات
۱۱۲ گفتار چهارم : مدیریت حفاظت و نگهداری قنات
۱۳۴ گفتار پنجم : نقش قنات در معماری سنتی
۱۴۲ گفتار ششم : نقش قنات در ریخت شناسی بافت سنتی میبد

دفتر دوم

- ۴۵ گفتار هفتم : خوراک
۱۰۸ گفتار هشتم : پوشاک
۱۴۸ گفتار نهم : مسکن و معماری سنتی
۱۸۲ گفتار دهم : معماری اماکن (اماکن عمومی، اماکن مذهبی)
۲۰۰ گفتار یازدهم : تحلیل فضایی مسکن و فرهنگ سکونت
۲۲۷ گفتار دوازدهم : مردم شناسی شهری

دفتر سوم

- ۲۷۶ گفتار سیزدهم : نظام کشاورزی
۳۳۴ گفتار چهاردهم : باغداری
۳۷۳ گفتار پانزدهم : صنایع بومی وابسته به کشاورزی
۴۲۷ گفتار شانزدهم : صنایع دستی وابسته به دامداری بومی و غیر بومی
(۱- موتابی ۲- قالی بافی)

- ۴۵۲ گفتار هفدهم : سفالگری (کوره سازی ، نانی سازی)
۴۹۱ گفتار هیجدهم : نقش و نگارهای عامیانه

دفتر چهارم

- ۴۰ گفتار نوزدهم : صنایع کهن میبد (حرفه ها و پیشه ها)
۱۳۴ گفتار بیستم : کویتی ها (مهاجرت و مهاجرین فصلی)

۱۸۲

گفتاریست و یکم : مالکیت و حقوق عرفی

۳۶۸

گفتاریست و دوم : پزشکی سنتی و عامیانه

۵۲۵

گفتاریست و سوم : واحدهای اندازه گیری، گاهشماری

۵۵۲

گفتاریست و چهارم : مکتب و مدرسه

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۳۶	پیش‌گفتار
۴۰	گفتار نوزدهم
۴۰	صنایع کهن بومی سبد (حرفه‌ها و پیشه‌ها)
۴۰	سبد بافی
۴۳	رنگرزی
۴۳	الف- ابزار کار
۴۳	ب- مواد اولیه
۴۴	آماده کردن رنگ
۴۶	تهیه‌ی رنگ‌های ترکیبی
۴۷	شیوه‌ی رنگرزی
۵۰	آسیابانی
۵۰	ساخت و ساز آسیاب
۵۷	شیوه‌ی تهیه سنگ
۵۷	شیوه‌ی تیز کردن سنگ
۵۷	مکان آسیاب
۵۸	شیوه‌ی کار آسیابان
۵۹	مازاری
۶۱	روغن‌گری
	۱- کارگاه

۶۱	۲- ابزار کار
۶۳	۳- آسیا یا چرخ دونه شکنی
۶۴	شیوه‌ی روغن گیری
۶۶	عصاری (ارده کشی)
۶۶	۱- کارگاه
۶۶	۲- ابزار کار
۶۶	۳- وسایل کار
۶۸	۴- تولیدات کارگاه عصاری
۷۱	آهنگری
۷۳	قنادی
۷۳	۱- ابزار کار
۷۴	۲- شیوه‌ی تولید قند
۷۷	۳- شیوه‌ی تولید نبات
۸۰	صابون پزی
۸۰	۱- کارگاه
۸۰	۲- مواد اولیه
۸۱	شیوه‌ی تهیه صابون
۸۲	قالبریزی صابون
۸۳	بازار فروش
۸۴	دباغی
۸۴	انواع تولیدات
۸۴	۱- توله یا سلامبو
۸۵	۲- چرم سازی
۸۵	الف- چرم سفید یا تیماج
۸۶	ب- چرم قرمز

۸۶	۳- خیک
۸۷	۴- نخروده
۸۷	۵- زهتابی
۸۷	۶- آش گری
۸۹	دوره گیری (پینه دوزی)
۸۹	۱- شیوهی کار
۹۰	۲- کمرگیری
۹۱	خراطی
۹۱	۱- ابزار کار
۹۴	۲- مواد اولیه
۹۵	۳- رنگ کاری
۹۶	حلاجی
۹۶	۱- کروزه چینی
۹۶	۲- دونه بری
۹۹	۳- پنبه کارکنی
۱۰۱	مسگری
۱۰۱	ابزار کار
۱۰۳	شیوهی ساخت ظروف
۱۰۴	شیوهی تهیه لحیم
۱۰۴	جوشکاری
۱۰۴	سفیدکاری
۱۰۵	آموزش
۱۰۵	تعاونی
۱۰۷	ترازودوزی

۱۱۰	غریال بندی
۱۱۲	لحاف دوزی
۱۱۲	نقشه
۱۱۳	الف - نقش حاشیه
۱۱۴	ب- نقش زمینه
۱۱۴	شیوهی دوخت
۱۱۵	مراحل دوخت و بیه کردن لحاف
۱۱۵	شیوهی آموزش
۱۱۶	تشک دوزی
۱۱۷	نانوایی
۱۱۸	کوره پزی
۱۱۸	انواع کوره
۱۱۸	۱- کورهی دستی
۱۱۹	۲- کورهی قمی
۱۲۰	قالب
۱۲۰	انواع آجر
۱۲۱	شیوهی چیدن کوره
۱۲۱	سوخت
۱۲۳	ادبیات شفاهی صنایع کهن
۱۲۵	واژگان
۱۳۱	یادداشت‌های گفتار نوزدهم
۱۳۴	گفتار بیستم
۱۳۴	مهاجرت
۱۳۴	حمل و نقل

۱۳۴	وسایل حمل و نقل
۱۳۵	شیوه‌ی حمل و نقل
۱۳۶	حمله داری
۱۳۶	راه‌ها
۱۴۰	مهاجرپذیری
۱۴۱	مهاجرفرستی میبد
۱۴۱	عوامل پیدایش مهاجرت
۱۴۴	۱- رکود کشاورزی
۱۴۷	۲- وضعیت اشتغال
۱۵۱	۳- افزایش جمعیت بیکار
۱۵۲	کویتی‌ها
۱۵۲	آمار کویتی‌ها
۱۵۳	شغل و میزان درآمد کویتی‌ها
۱۵۳	پول و شیوه‌ی ذخیره‌ی کویتی‌ها
۱۵۴	شیوه‌ی هزینه کردن اندوخته کویتی‌ها
۱۵۴	تأثیرگذاری فرهنگی کویتی‌ها
۱۵۵	نقش کویتی‌ها در تخریب معماری سنتی
۱۵۶	تأثیرگذاری اقتصادی کویتی‌ها
۱۵۷	وضعیت اشتغال بعد از پدیده کویتی‌ها
۱۶۰	پراکندگی جغرافیایی شاغلین
۱۶۲	پراکندگی شاغلین میبدی در سایر مناطق
۱۶۵	نقش کویتی‌ها پس از بازگشت از کویت
۱۶۷	نقش کویتی‌ها در روند شهرشدن میبد
۱۶۸	مهاجرپذیرشدن مجدد میبد
۱۶۹	گروه‌های عمده‌ی شغلی

۱۷۰	گروه‌های عمده‌ی فعالیت
۱۷۲	فرهنگ و ادبیات مهاجرت
۱۷۴	واژگان مهاجرت
۱۷۹	یادداشت‌های گفتار بیستم
۱۸۲	گفتار بیست و یکم
۱۸۲	نظام مالکیت و حقوق عرفی آن
۱۸۴	شیوه‌ی احراز مالکیت
۱۸۴	۱- ارث
۱۹۷	۲- مصالحه
۲۲۵	۳- معامله
۲۲۵	ملاک‌های تعیین ارزش آب و ملک
۲۲۶	روند معامله
۲۲۶	۱- خبرگی
۲۲۷	۲- قباله نویسی
۲۲۸	شیوه‌های معامله
۲۵۱	ساختارشناسی قباله‌ها
۲۵۷	فسخ معامله
۲۶۰	۴- احراز مالکیت به وسیله‌ی کار
۲۶۰	۵- تحجیر
۲۶۶	۶- احیاء
۲۶۹	۷- بیع شرط
۲۷۳	۸- وقف
۲۷۳	وقف‌های رایج درمید
۲۷۹	شیوه‌ی نقل و انتقال اموال موقوفه
۲۸۳	۹- انتقال موقت

۲۸۳	۱-۹- اجاره
۲۹۰	۲-۹- برآبی (مساقات)
۲۹۰	۳-۹- نصفه کاری (مزارعه)
۲۹۰	۴-۹- رهن
۲۹۶	راه کارهای تثبیت مالکیت
۲۹۶	۱- ثبت
۲۹۹	۲- استشهاد
۳۰۳	۳- استعلام
۳۰۸	۴- التزام نامه
۳۱۰	۵- تمسک نامه
۳۱۱	۶- رسید
۳۱۳	۷- فسخ تمسک نامه
۳۱۴	۸- وکالت نامه
۳۱۵	۹- قراردادها
۳۱۵	۱۰- خطاب نامه
۳۲۶	۱۱- پته یا فته طلب
۳۲۶	۱۲- برات
۳۲۷	نشانه شناسی حقوق عرفیه
۳۲۷	الف- نشانه شناسی مالکیت در زمین های زراعی
۳۲۷	۱- بند
۳۲۷	۲- نظومه
۳۲۸	۳- توله
۳۲۸	۴- مجرا و ممرآب
۳۲۸	۵- داغ آب
۳۳۰	۶- نره ی بند

۳۳۰	ب- نشانه شناسی مالکیت در قنات
۳۳۴	ج- نشانه شناسی مالکیت در آثار معماری
۳۳۴	۱- باغ
۳۳۴	۱-۱- کل دیوار
۳۳۴	۱-۲- پلاس اوریز یا کرباس انداز
۳۳۹	۲- مسکن
۳۳۹	۲-۱- تاقچه
۳۳۹	۲-۲- پاکار
۳۳۹	۲-۳- هشت و گیر
۳۴۰	۲-۴- درگاه
۳۴۱	۲-۵- ناودان
۳۴۲	تحلیل محتوای قباله واسناد
۳۵۱	چند نمونه از سجع مهر و خاتم اسناد
۳۵۲	چند نمونه از مهر و خاتم اسناد
۳۵۳	چند نمونه از مضامین سجلات اسناد
۳۵۷	واژگان مالکیت و اصطلاحات رایج در قباله نویسی
۳۶۶	یادداشت های گفتار بیست و یکم
۳۶۸	گفتار بیست و دوم
۳۶۸	پزشکی سنتی و عامیانه
۳۶۹	طبایع چهارگانه
۳۷۰	اخلاط چهارگانه
۳۷۱	پیوند طبایع با نظام طبیعت
۳۷۴	اسباب السته
۳۷۴	گستره ی دانش طبیب
۳۸۲	درمانگران

۳۸۴	ابزار و وسایل پزشکی سنتی
۳۸۴	امراض بومی و رایج
۳۸۵	شیوه های گیاه درمانی
۳۸۵	الف - امراض عمومی
۳۸۵	سر درد
۳۸۵	زکام
۳۸۵	سرماخوردگی
۳۸۵	نزله
۳۸۵	مغز و اعصاب
۳۸۵	بیماری های چشم
۳۸۶	دندان درد
۳۸۷	گوش درد
۳۸۷	گلودرد
۳۸۷	غمباد
۳۸۷	سرخ باد
۳۸۷	سینه پهلوی (ذات الریه)
۳۸۷	سیاه سرفه
۳۸۷	سل
۳۸۸	حصبه
۳۸۸	قلب
۳۸۸	بیماری های مجاری ادرار و اعضای تناسلی
۳۸۸	۱- سنگ مثانه
۳۸۸	۲- شاش بند
۳۸۸	۳- سوزاک
۳۸۸	بیماری های هاضمه

۳۸۸	۱- دل درد
۳۸۸	۲- باد
۳۸۸	۳- زخم معده
۳۸۸	۴- چوندار (کرم معده وروده)
۳۸۹	۵- سردل
۳۸۹	۶- شکم روئش (اسهال)
۳۸۹	۷- هک هکک
۳۸۹	-زردی (یرقان)
۳۸۹	-کمردرد
۳۹۰	تب
۳۹۰	۱- تب نوبه
۳۹۰	۲- تب لازم
۳۹۰	۳- تب روده
۳۹۰	- پادرد
۳۹۱	زخم ، جراحت ، دمل
۳۹۱	۱- زخم
۳۹۱	۲- دمل
۳۹۱	۳- خنازیر
۳۹۱	۴- شقاقلوس
۳۹۱	امراض پوستی
۳۹۱	۱- کچلی
۳۹۱	۲- میخ گوشتی (زگیل)
۳۹۱	۳- پیسی
۳۹۱	۴- خارش
۳۹۱	۵- خشکی (اگزما)

۳۹۲	آسیب ها
۳۹۲	الف -گزیدگی
۳۹۲	۱- عقرب
۳۹۲	۲- بوز (bowz) (زنبور)
۳۹۲	۳- دو نشک (رتیل)
۳۹۲	۴- مارسر (کنه شتری)
۳۹۲	ب- در رفتگی
۳۹۲	ج- شکستگی
۳۹۳	طب زن
۳۹۳	تأخیر قاعدگی
۳۹۳	نازایی
۳۹۳	حاملگی
۳۹۳	۱- رژیم غذایی زن حامله
۳۹۳	۲- پیش گیری از بچه ته کردن
۳۹۳	۳- اقدام به سقط
۳۹۳	۴- زایمان
۳۹۳	۱- دیرزایی
۳۹۳	۲- سخت زایی
۳۹۳	۳- شیوهی گرفتن بچه
۳۹۴	۴- ناف بری
۳۹۴	۵- شیوهی سق برداشتن
۳۹۴	۶- خاک کردن خصم (جفت)
۳۹۴	۷- شیردهی
۳۹۴	مراقبت های ویژه از زائو
۳۹۴	۱- رژیم غذایی زائو

۳۹۶	۲- آل زدگی
۳۹۶	۳- حمام درمانی
۳۹۷	طب کودک
۳۹۷	الف- پیش گیری
۳۹۷	۱- عقیقه
۳۹۷	۲- چشم زخم
۳۹۷	۳- ناپرهیزی
۳۹۷	۴- بچه میری
۳۹۷	ب- درمان
۳۹۷	۱- نیفتادن ناف
۳۹۷	۲- ناپرهیزی
۳۹۸	۳- شاش سوز
۳۹۸	۴- سردرد
۳۹۸	۵- سرماخوردگی
۳۹۸	۶- چشم درد
۳۹۸	۷- گلو درد
۳۹۸	۸- گوش درد
۳۹۸	۹- پهلوی درد
۳۹۸	۱۰- سرفه
۳۹۹	۱۱- سیاه سرفه
۳۹۹	۱۲- سردرد و سردل
۳۹۹	۱۳- دل درد
۳۹۹	۱۴- شب ادراری
۳۹۹	۱۵- کچلی

۳۹۹	۱۶- تیر ترکون
۳۹۹	۱۷- زیر و رویی (اسهال - استفراغ)
۴۰۰	۱۸- تب
۴۰۰	۱۹- زردی (یرقان)
۴۰۰	۲۰- سردی و گرمی
۴۰۰	۲۱- آکله
۴۰۰	۲۲- بشکه
۴۰۰	۲۳- زبان باز نکردن
۴۰۱	۲۴- دیر راه افتادن
۴۰۱	۲۵- وارفتگی صورت
۴۰۱	۲۶- ختنه
۴۰۱	۲۷- ترسیدگی
۴۰۱	۲۸- سرخک
۴۰۲	۲۹- آبله
۴۰۲	۳۰- سوراخ کردن گوش بچه
۴۰۳	درمان باشیوه های غیر گیاهی
۴۰۳	۱- درمان با منشأ انسانی
۴۰۳	۲- درمان با منشأ حیوانی
۴۰۴	۳- ماکیان درمانی
۴۰۴	۴- پرنده درمانی
۴۰۴	۵- حشره درمانی
۴۰۶	۶- خزنده درمانی
۴۰۷	۷- حجامت درمانی
۴۰۸	۸- زالودرمانی
۴۰۸	۹- داغ درمانی

۴۰۹	۱۰- بادکش درمانی
۴۰۹	۱۱- پرهیز درمانی
۴۱۰	۱۲- خوراک درمانی
۴۱۰	۱۳- آب درمانی
۴۱۱	۱۴- دود درمانی
۴۱۱	۱۵- بخور درمانی
۴۱۱	۱۶- کانی درمانی
۴۱۲	۱۷- لجن ، خاک ، خاکستر وریگ درمانی
۴۱۲	۱۸- سنگ درمانی
۴۱۲	۱۹- شوک درمانی
۴۱۳	۲۰- درمان با روش های فیزیکی (فیزیوتراپی سنتی)
۴۱۶	۲۱- انتقال درمانی
۴۱۸	۲۲- گذر درمانی
۴۱۹	۲۳- رنگ درمانی
۴۱۹	۲۴- باورد درمانی
۴۲۰	۲۵- نذر درمانی
۴۲۱	۲۶- دزدی درمانی
۴۲۲	۲۷- درمان با استفاده از کتب مقدس
۴۲۳	۲۸- کتاب واکردن (سرکتاب بینی)
۴۲۵	۲۹- دعا درمانی
۴۲۶	۳۰- جادو درمانی (طلسم ها)
۴۲۶	الف - جادوی سفید
۴۲۶	چشم زدن
۴۲۶	علت شور چشمی
۴۲۶	انواع شور چشمی

۴۲۶	آگاهی فرد از شورچشمی خود
۴۲۷	شیوه‌ی چشم زدن
۴۲۷	شیوه‌های پیش‌گیری از چشم خوردن
۴۲۹	شیوه‌ی درمان‌های جادویی
۴۲۹	۱- چشم زخم
۴۲۹	الف - تخم مرغ شکستن
۴۲۹	ب- دس بسون
۴۲۹	ج- خال گذاری
۴۲۹	د- چشمگ چیدن
۴۳۱	ه- چن چین کوچه کردن
۴۳۱	و- نظر گیری
۴۳۲	۲- بچه بدحال
۴۳۲	۳- ترسیدگی
۴۳۳	۴- بچه‌ی عوضی
۴۳۳	۵- خنازیر
۴۳۳	۶- جن زدگی
۴۳۳	۷- سقط جنین
۴۳۳	۸- جلب محبت
۴۳۴	ب- جادوی سیاه
۴۳۴	۱- دنبه‌گداز
۴۳۴	۲- رفع محبت
۴۳۴	۳- جگر بند
۴۳۵	نشانه شناسی درمان
۴۳۹	شناسنامه‌ی گیاهان دارویی مورد استفاده در پزشکی سنتی میبد
۴۳۹	۱- آویشن

۴۳۹	۲- اسطوخودوس
۴۴۰	۳- اسفرزه
۴۴۲	۴- اسفناج
۴۴۳	۵- اسفند
۴۴۳	۶- اکلیل کلی نرمگ
۴۴۴	۷- انغوزه
۴۴۷	۸- انگوره توره
۴۴۸	۹- بابونه
۴۴۹	۱۰- بارهنگ
۴۵۰	۱۱- باصل
۴۵۱	۱۲- برگ بو
۴۵۲	۱۳- برگ تیول
۴۵۲	۱۴- برگ سنا
۴۵۲	۱۵- برگ گوگوش
۴۵۲	۱۶- بلسان
۴۵۳	۱۷- بومادران
۴۵۴	۱۸- بهارنارنج
۴۵۶	۱۹- به دانه
۴۵۷	۲۰- بید
۴۵۸	۲۱- بیدیو
۴۵۸	۲۲- پرسیاوشان
۴۵۹	۲۳- پودونه
۴۵۹	۲۴- پنجه‌ی مریم
۴۶۰	۲۵- ترنجبین
۴۶۰	۲۶- تودر

۴۶۱	۲۷- جدو
۴۶۱	۲۸- چای نمسه
۴۶۲	۲۹- چشم
۴۶۲	۳۰- خارخسک
۴۶۲	۳۱- خاکشیر
۴۶۳	۳۲- خشخاش
۴۶۴	۳۳- خون سیاوشان
۴۶۵	۳۴- رازیانه
۴۶۶	۳۵- روگل
۴۶۶	۳۶- ریوندچینی
۴۶۸	۳۷- زردک
۴۶۹	۳۸- زنجبیل
۴۷۰	۳۹- سازوگ انار
۴۷۰	۴۰- سپستان
۴۷۰	۴۱- سنبل الطیب
۴۷۱	۴۲- سیر
۴۷۲	۴۳- شاتره
۴۷۲	۴۴- شبیت
۴۷۳	۴۵- شیرخشت
۴۷۳	۴۶- صبرزرد
۴۷۴	۴۷- صندل
۴۷۴	۴۸- طاهر
۴۷۷	۴۹- علف سرنا (... مالگ)
۴۷۷	۵۰- عناب
۴۷۸	۵۱- فلوس

۴۷۸	۵۲- فوفل
۴۷۸	۵۳- قرص کمر
۴۷۸	۵۴- قهوه
۴۷۹	۵۵- کاسنی
۴۸۰	۵۶- کتان
۴۸۱	۵۷- کتیرا
۴۸۱	۵۸- کف دریا
۴۸۲	۵۹- کندر
۴۸۲	۶۰- گشنیز
۴۸۳	۶۱- گل انار فارسی
۴۸۳	۶۲- گل بارد
۴۸۳	۶۳- گل بارز
۴۸۳	۶۴- گل بنفشه
۴۸۴	۶۵- گل ختمی
۴۸۵	۶۶- گل خواصی
۴۸۶	۶۷- گل زرد
۴۸۷	۶۸- گل زوفا
۴۸۸	۶۹- گل سرخ
۴۹۰	۷۰- گل گاوزبان
۴۹۱	۷۱- گندم
۴۹۱	۷۲- مامرون
۴۹۳	۷۳- متک
۴۹۴	۷۴- مربگ
۴۹۴	۷۵- مرزنگوش
۴۹۵	۷۶- میخ آذر

۴۹۵	۷۷- میخک
۴۹۶	۷۸- نخود
۴۹۷	۷۹- نعناع
۴۹۸	۸۰- هل باد
۴۹۹	داروهای شیمیایی
۴۹۹	۱- جوش شیرین
۴۹۹	۲- گردیخک
۴۹۹	۳- شیر من بزی
۵۰۰	کانی های دارویی
۵۰۰	۱- زاج
۵۰۰	۲- زرنیخ
۵۰۱	۳- مومیایی
۵۰۲	شیوهی تهیه روغن ها ، شربت ها و عصاره های دارویی
۵۰۲	۱- روغن زخم
۵۰۲	۲- روغن عقرب
۵۰۲	۳- روغن نبات
۵۰۲	۴- روغن داروئی
۵۰۲	۵- گل قند
۵۰۲	۶- تنتور
۵۰۳	۷- عصاره
۵۰۵	فرهنگ و ادبیات شفاهی پزشکی سنتی
۵۱۳	واژگان پزشکی سنتی و گیاهان دارویی
۵۲۲	یادداشت های گفتار بیست و دوم
۵۲۵	گفتار بیست و سوم

گاهشماری و واحدهای اندازه گیری

۵۲۵	چله‌ها
۵۲۸	واحد طول
۵۲۹	واحد سطح
۵۲۹	واحد حجم
۵۳۰	واحد زمان
۵۳۱	واحد وزن
۵۳۱	واحد پول
۵۳۳	واحدهای سنجش در مشاغل و صنایع دستی (کشاورزی ، مقنی گری
۵۳۳	سفالگری ، ریسندگی ، کرباس بافی ، زیلوبافی ، قالی بافی)
۵۳۸	معیارها ، ابزار و وسایل سنجش
۵۳۸	الف - اندام انسان
۵۳۸	ب- نیروی انسان
۵۳۸	ج- وسایل حمل و نقل
۵۳۹	د- ابزار کار
۵۴۰	ه- ابزار و روش محاسبه
۵۴۰	۱- چوب خط
۵۴۰	۲- چرتکه
۵۴۱	۳- حساب سیاق
۵۴۴	و- ابزار توزین
۵۴۴	۱- قپان
۵۴۶	۲- ترازو
۵۴۷	ادبیات شفاهی واحدهای اندازه گیری و گاهشماری
۵۵۰	واژگان

۵۵۱	یادداشت‌های گفتار بیست و سوم
۵۵۲	گفتار بیست و چهارم
۵۵۲	مکتب و مدرسه
۵۵۲	شیوه‌ی آموزش
۵۵۴	روش‌های تربیتی ملا
۵۵۶	مدرسه
۵۶۲	ادبیات شفاهی مکتب و مدرسه
۵۶۳	یادداشت‌های گفتار بیست و چهارم
۵۶۶	منابع
۵۷۲	نمایه
۶۱۱	چکیده‌ی انگلیسی

فهرست عکس ، طرح ، سند و جدول

گفتار ۱۹

عکس

۴۲	۱- مراحل مختلف بافت سبد
۴۲	۲- آخرین مرحله‌ی بافت سبد
۴۲	۳- چپی
۴۲	۴- انواع سبد
۴۴	۵ و ۶- زنجیر کردن کلاف
۴۵	۷- شیوه‌ی آویختن کلاف در پاتیل
۴۷	۸- پاتیل
۴۸	۹- شیوه‌ی خشک کردن کلاف
۵۰	۱۰- شیوه‌ی پاک کردن گندم توسط آسیابان
۵۲	۱۱- نوچنگ
۵۲	۱۲- تنوره
۵۴	۱۳- راهروی آسیاب دوسنگی
۵۵	۱۴- آخوره و چاهدان
۵۶	۱۵- تبره و کلنگ سنگ تیز کنی
۵۸	۱۶- چشم انداز دیگری از راهروی آسیاب دوسنگی
۵۹	۱- ۱۷- مازاری
۶۰	۲- ۱۷- مازاری باشتر
۷۱	۱۸- ابزار آهنگری
۷۱	۱۹- کارگاه آهنگری
۷۲	۲۰- چند نمونه‌ی دیگر از ابزار آهنگری

۷۳	۲۱- چوئوش قنادی
۷۴	۲۲- قندقالبی
۷۵	۲۳- قالب قند
۷۶	۲۴- سراندرپوش
۷۷	۲۵- همزن
۷۷	۲۶- قیف
۹۱	۲۷- شیوه‌ی رنگ آمیزی درخراطی
۹۲	۲۸- شیوه‌ی کار با کج فولاد
۹۳	۲۹- شیوه‌ی کار با کمانه و تیغ
۹۴	۳۰- شیوه‌ی گرفتن کمانه و استفاده‌ی همزمان از چهار دست و پا درخراطی
۹۷	۳۱- چرخ دونه بری
۹۸	۳۲- کمان و مشته و چپی حلاجی
۹۶	۳۳- کروزه چینی
۱۰۱	۳۴- کارگاه مسگری
۱۰۲	۳۵- ابزار مسگری
۱۰۷	۳۶- ترازوی خرمن
۱۱۰	۳۷- غربال بندی
۱۱۲	۳۸- ابزار کار لحاف دوز
۱۱۲	۳۹ و ۴۰- شیوه‌ی کوک زدن و هدایت سوزن
۱۱۳	۴۱- متن وحاشیه
۱۱۳	۴۲- نقش بته
۱۱۴	۴۳- نقش هشت قلب
۱۱۸	۴۴- کوره‌ی آجرپزی دستی
۱۱۸	۴۵- محوطه‌ی داخلی کوره‌ی دستی
۱۱۹	۴۶- کوره‌ی قمی

- ۱۱۹ -۴۷- مادرچاه کوره
۱۲۰ -۴۸- راهروی دسترسی به کوره
۱۲۰ -۴۹- شیوه‌ی چیدن کوره
۱۲۲ -۵۰- نمای داخلی کوره

طرح

- ۵۳ ۱- آسیاب
۶۱ ۲- روغن‌گری
۶۲ ۳- برش جوغن
۶۵ ۴- آسیاب دونه شکنی
۶۷ ۵- عصاره‌ی

سند

- ۱۰۰ ۱- درخواست منع انحصار پنبه

گفتار بیستم

سند

- ۱۳۷ ۱- تذکره‌ی مکه
۱۳۸ ۲- قبض مالیات دوچرخه
۱۳۹ ۳- مجوز عبور و مرور با دوچرخه
۱۴۲ ۴- تأمین مخارج کلباغی‌های تبعیدی
۱۴۳ ۵- حواله‌ی هزینه مهاجرین کلباغی

جدول

- ۱۴۴ ۱- برآورد هزینه‌ی کشت گندم در سال ۱۳۵۴
۱۵۰ ۲- پراکندگی صنایع دستی
۱۵۳ ۳- آمارگیری نمونه‌ی سال ۱۳۶۰
۱۶۴ ۴- پراکندگی اشتغال در سال ۱۳۶۲
۱۶۵ ۵- درصد تمرکز نیروی کار محلات در داخل هر محله

- ۱۶۶ ۶- پراکندگی کویتی‌های ساکن میبد برحسب شغل قبلی
 ۱۶۷ ۷- پراکندگی شغلی جامعه‌ی آماری کویتی‌ها
 ۱۶۹ ۸- تعداد و درصد جمعیت شاغل غیربومی در محلات مختلف
 ۱۷۰ ۹- انگیزه‌های مهاجرین روستایی از مهاجرت به شهرمید

گفتار ۲۱ مالکیت

عکس

- ۳۳۰ ۱- دیوارگ
 ۳۳۹ ۲- کل تودیوار
 ۳۴۰ ۳- کرباس انداز
 ۳۴۰ ۴- نشانه‌ی پلاس اورین
 ۳۴۱ ۵- هشت و گیر

سند

- ۱۸۵ ۱- سیاهه‌ی ارث
 ۱۸۷ ۲- سیاهه‌ی ارث با شیوه‌ی تقسیم کلی
 ۱۸۷ ۳- سهم الارث هرنفر
 ۱۸۸ ۴- نمونه‌ی دیگری از سیاهه‌ی متروکات
 ۱۹۰ ۱- ۵ و ۲- ۵- شیوه‌ی تأمین هزینه‌ی پرسه
 ۱۹۲ ۶- نمونه‌ای از سیاهه‌ی احشام واثالبیت
 ۱۹۳-۱۹۵ ۱- ۷ تا ۳- ۷- سهم الارث صغار ونحوه‌ی رسیدگی به آن‌ها
 ۱۹۶ ۴- ۷- صلحنامه‌ی سهم الارث خود به والده وخواهران صغیر
 ۱۹۸ ۸- صلح نامه‌ی کل دارایی
 ۲۰۱ ۹- صلح نامه‌ی زن به شوهر
 ۲۰۳ ۱۰- صلح نامه‌ی اجرت‌المثل زن به شوهر

- ۲۰۵ ۱۱- صلح نامه‌ی اجرت‌المثل سهم‌الارث
- ۲۰۷ ۱۲- صلح با عقد عمری
- ۲۰۹ ۱۳- صلح نامه‌ی غیرمشروط پدر به پسر
- ۲۱۲ ۱۴- صلح نامه‌ی پدر به پسر با اختیارفسخ
- ۲۱۴ ۱۵- مصالحه‌ی دو جانبه
- ۲۱۷ ۱۶- صلح نامه‌ی زن به شوهر با شرط سفر به کربلا
- ۲۱۹ ۱۷- سیاهه‌ی هزینه‌ی سفر به کربلا برای ادای شرط
- ۲۲۰ ۱۸- مصالحه‌ی کوتاه مدت (یک فصل زراعی)
- ۲۲۲ ۱۹- مصالحه با شرایط معامله
- ۲۲۹ ۲۰- قباله‌ی فروش زمین سادج (بدون زرع)
- ۲۳۱ ۲۱- قباله‌ی فروش زمین با زرع
- ۲۳۳ ۲۲- قباله‌ی فروش آب با زمین در نظام تاق‌بندی
- ۲۳۵ ۲۳- قباله‌ی فروش آب رخ (آب بدون زمین) در نظام تاق‌بندی
- ۲۳۷ ۲۴- نمونه‌ی دیگری از قباله‌ی فروش آب بدون زمین در نظام تاق‌بندی
- ۲۳۹ ۲۵- قباله‌ی فروش آب بدون زمین در نظام میرابی
- ۲۴۱ ۲۶- فروش خانه با سهم مشاع
- ۲۴۴ ۲۷- فروش یک خانه به چند نفر
- ۲۴۷ ۲۸- سند فروش اجزای مسکن (پیش‌صفه)
- ۲۴۹ ۲۹- فروش زمین با استفاده‌ی عمری
- ۲۵۲ ۳۰- معامله در محضر قم با همان شرایط میبذ
- ۲۵۵ ۳۱- سه قباله در یک قباله
- ۲۵۷ ۳۲- فسخ معامله
- ۲۵۹ ۳۳- قباله باخط وانشای خریدار
- ۲۶۱ ۳۴- درخواست حکم مشروعیت تحجیر ازعالم شرع
- ۲۶۲ ۳۵- درخواست حکم شرعی به احراز مالکیت تحجیر

- ۲۶۵ - ۳۶- عریضه به محضر شرع در مورد تجاوز به حریم تحجیر
- ۲۶۵ - ۳۷- استعلام حکم شرعی در مورد تحجیر
- ۲۶۷ - ۳۸- تقسیم نامه‌ی املاک عشرت‌آباد
- ۲۷۰ - ۳۹- قباله‌ی بیع شرط زمین
- ۲۷۲ - ۴۰- قباله‌ی بیع شرط جنس (گندم)
- ۲۷۶ - ۴۱- وقف‌نامه
- ۲۷۹ - ۴۲- وقف‌نامه‌ی روضه خوانی
- ۲۸۱ - ۴۳- قباله‌ی انتقال منافع وقف (فروش دسترنج یا بهره‌ی کار)
- ۲۸۴ - ۴۴- اجاره نامه‌ی آب و قفی قنات عضدآباد
- ۲۸۶ - ۴۵- واگذاری حق اجاره
- ۲۸۷ - ۴۶- اجاره خط به قلم مستاجر
- ۲۸۸ - ۴۷- درخواست تعیین میزان اجاره در رابطه با دبی قنات
- ۲۸۹ - ۴۸- پاسخ ارزیاب اجاره
- ۲۹۱ - ۴۹- فروش و اجاره هم‌زمان
- ۲۹۳ - ۵۰- کشت و پرورش درخت توت و تقسیم آن
- ۲۹۴ - ۵۱- رهن‌نامه
- ۲۹۹ - ۵۲- استشهاد از یک مورد مالکیت
- ۳۰۱ - ۵۳- استشهاد از موارد متعدد مالکیت
- ۳۰۳ - ۵۴- استعلام ازعالم شرع
- ۳۰۵ - ۵۵- استعلام ازعالم شرع (صدرالفقها)
- ۳۰۷ - ۵۶- نمونه‌ی اولین قباله‌های ثبتی
- ۳۰۸ - ۵۷- التزام‌نامه
- ۳۱۰ - ۵۸- تمسک‌نامه‌ی جنسی
- ۳۱۱ - ۵۹- رسید محضری
- ۳۱۲ - ۶۰- تمسک‌نامه‌ی پولی

- ۳۱۳ - ۶۱- فسخ تمسک نامه
 ۳۱۴ - ۶۲- وکالت نامه
 ۳۱۶ - ۶۳- قرارداد شرکت
 ۳۱۷ - ۶۴- قرارداد تلفن مشترک
 ۳۱۹ - ۶۵- اجیرنامه‌ی مقنی
 ۳۲۱ - ۶۶- قرارداد احیای باغ (کشت درخت)
 ۳۲۲ - ۶۷- خطاب نامه‌ی فروش زمین
 ۳۲۳ - ۶۸- خطاب نامه‌ی فروش آب
 ۳۲۴ - ۶۹- خطاب رسمی (محضری) انتقال زمین
 ۳۲۵ - ۷۰- خطاب رسمی (محضری) انتقال آب
 ۳۲۶ - ۷۱- فته طلب
 ۳۲۶ - ۷۲- برات نامه
 ۳۲۹ - ۷۳- استشهاد بندگرفتن
 ۳۳۱ - ۷۴- استشهاد ممر
 ۳۲۵ - ۷۵- قرارداد دیوارکشی
 ۳۳۷ - ۷۶- استشهاد برای حقوق کرباس انداز

جدول

- ۳۲۷ - ۱- قیمت اراضی محلات گوناگون میبد در دهه‌ی ۶۰

گفتار ۲۲ پزشکی سنتی

عکس

- ۳۹۰ - ۱- خیک کتیرا
 ۳۹۵ - ۲- ماماچه
 ۴۰۰ - ۳- داره دون
 ۴۱۴ - ۴- شیوه‌ی تنگ گرفتن
 ۴۱۵ - ۵- جا انداختن ناف

۴۱۷	۶- شیوه‌ی اسونه کردن
۴۲۹۰	۷- شیوه‌ی چشگ چیدن
	عکس گیاهان داروئی مورد استفاده در میبد
۴۴۵	۱- اسطوخدوس
۴۴۵	۲- اسفرزه
۴۴۵	۳- اکلیل‌الملک
۴۴۵	۴- انقوزه
۴۴۵	۵- انگوره‌توره
۴۴۵	۶- بابونه
۴۵۵	۷- بارهنگ
۴۵۵	۸- برگ بو
۴۵۵	۹- بومادران
۴۵۵	۱۰- بهار نارنج
۴۵۵	۱۱- سیاوشان
۴۵۵	۱۲- خاکشیر
۴۶۷	۱۳- خشخاش
۴۶۷	۱۴- رازیانه
۴۶۷	۱۵- ریوند
۴۶۷	۱۶- زردک
۴۶۷	۱۷- سنبل‌الطیب
۴۶۷	۱۸- سیر
۴۷۵	۱۹- شیرخشت
۴۷۵	۲۰- صبرزرد
۴۷۵	۲۱- کاسنی
۴۷۵	۲۲- کتان

۴۷۵	۲۳- بنفشه
۴۷۵	۲۴- گل ختمی
۴۷۶	۲۵- طاهر (شکرتیغال)
۴۷۶	۲۶- علف سرنا (فرقیون)
۴۸۹	۲۷- گل خواصی
۴۸۹	۲۸- گل زرد
۴۸۹	۲۹- گل زوفا
۴۸۹	۳۰- مامیران
۴۸۹	۳۱- مرزنگوش
۴۸۹	۳۲- میخک
	سند
۳۸۲	۱- گواهی نامه‌ی پزشکی سنتی
۴۰۱	۲- گواهی فوت
۴۳۵	۳- چند نمونه حرز و دعا
	جدول
۳۷۶	۱- خواص خوراکی‌ها
۳۷۷	۲- خواص میوه‌ها
۳۸۰	۳- میوه‌های گرم و سرد
۴۰۵	۴/۱ و ۴/۲- درمان با منشأ حیوانی
۴۰۷	۵- ماکیان درمانی
۴۰۹	۶- پرنده درمانی
۴۳۶-۴۳۸	۷-۳ تا ۷-۱ گیاهان دارویی مورد استفاده در پزشکی سنتی میبد
۴۹۹	۸- داروهای شیمیایی
۵۰۱	۹- جدول کانی‌های دارویی
	گفتار ۲۳

عکس

۵۴۳

۱- چرتکه

۵۴۳

۲- قپان دودری

جدول

۵۲۷

۱- تقسیم اوقات شبانه روز

۵۳۲

۲- برابری اوزان محلی

۵۳۴

۳- واحدهای اندازه گیری در کشاورزی

۵۳۵

۴- واحدهای اندازه گیری در صنایع دستی

۵۳۶

۵- جدول سیاق پول

سند

۵۳۹

۱- سیاق وزن

۵۴۲

۲- نمونه ی سیاق زمان (سیاق میرایی)

۵۴۴

۳- علایم وزن روی قپان

گفتار ۲۴

جدول

۵۶۵

۱- مشخصات راویان

سند

۵۵۹

۱- اجاره نامه ی مدرسه ی میبدی

پیش گفتار

در این دفتر نخست به بررسی فناوری صناعی می‌پردازیم که در پی تحولات چند دهه‌ای اخیر برخی به کلی از میان رفته‌اند و بعضی تقریباً به افول خود نزدیک شده‌اند قدمت این صنایع از نوع ابزار آن مشخص است و در برخی از آن‌ها از کهن‌ترین ابزار دست‌ساخت انسان یعنی ابزارهای سنگی استفاده می‌شده است. کمیاب بودن سنگ در حوزه‌ی کویری موجب شده است که سنگ هم به عنوان ابزاری برای تبدیل نیرو و هم به عنوان وسیله‌ای برای استفاده از نیروی بالقوه کاربردهای معتابه‌ی در صنایع سنتی میبد اعم از صنایع خانگی و کارگاهی داشته باشد. هرچند که میبدها از خاک هم که فراوان در اختیار داشته‌اند استفاده بهینه کرده‌اند و به صنعت پیرونق سفالگری رسیده‌اند. منبع تولید نیرو در صنایع سنگ‌ابزاری آب (در آسیاب) انسان (در سفالگری) و حیوان (در مازاری) بوده و از اینجا پیداست که صنعت میبد نیز همراه بارونق کشاورزی رشد داشته است. در واقع میبد یک جامعه صنعتی نیز بوده است و قسمت عمده‌ای از نیروهای کار آن در بخش صنایع وابسته به کشاورزی مثل صنایع بافندگی دستبافت‌های نخی (کرباس بافی، شعر بافی، زبلوبافی، پلاس بافی) سفالگری، مازاری روغن‌گری و صنایع خوراکی مثل عصاره‌ی و ارده‌کشی، قند سازی، صابون پزی و دباغی اشتغال داشته‌اند. طبعاً حرفه‌ها و پیشه‌های موجود در چنین دوره‌ای نیز متناسب با نوع تولید و ساختار اقتصادی جامعه بود به طوری که میبد ویژگی یک جامعه صنعتگر و کشاورز سنتی را توأمان داشت. نکته جالب ارتباط و تعامل صاحبان این حرفه‌ها با یکدیگر بود. گوئی چرخه به هم پیوسته‌ای بودند که هریک برای حیات

خود به تولیدات آن دیگری نیاز داشت اگر عصاره نان خورشت کشاورز را تأمین می کرد (ارده شیره) کشاورز هم نان او و کاه شترش را تهیه می کرد. زیلوباف زیرانداز کشاورز را می بافت و کشاورز پنبه مورد نیاز او را تأمین می کرد. روغنر سوخت و خوراک دام یا کود برای کشاورزی (کنجاله) تهیه می کرد و دباغ از پوست دام های خانگی، چرم و تیماج برای پای پوش کشاورز می ساخت. این پیوند تنگاتنگ در عرصه صنایع دستی حرفه ها و پیشه ها وجدان کاری، صداقت و الفت و همکاری صمیمانه ای را بین مردم به وجود آورده بود. به طوری که فکر و ذکر همه مصروف جلب رضایت یکدیگر می شد. اما امروزه برخی از این کارگاه های صنعتی به کلی از بین رفته و برخی تقریباً به افول خود نزدیک شده اند. این تغییر و تحول آشفتهی زیادی در بازار کار پدید آورد و تعداد قابل توجهی از نیروهای کار را وادار به مهاجرت کرد که خود پی آمدهای دیگری به دنبال داشت. البته میباید پدیده مهاجرت حداقل از دوره قاجاریه به بعد پیوسته سر و کار داشته است. با این تفاوت که در زمان قاجاریه مهاجر پذیر بوده است و در دوره پهلوی مهاجر فرست و بسیاری از پدیده های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میباید نیز زائیده این دو حرکت اجتماعی است. مهاجر پذیری اعم از اینکه اختیاری بوده و یا اجباری حرکتی در اقتصاد میباید به وجود آورده است. برخی از این مهاجرین که تبعیدی بوده اند با ثروت و اندیشه فرهنگی وارد این حوزه شده اند و بالمآل تأثیر خاص خود را گذاشته اند. این گروه ها همراه با تحول اقتصادی تحول فرهنگی و فکری و اندیشه عرفانی هم به وجود آوردند و بخصوص در ترویج آئین های مذهبی نقش مؤثری داشتند؛ زیرا همان طور که بعد خواهیم گفت (در دفتر هفتم مردم شناسی دینی) ورود گروهی از آنان در عین حال که اندیشه تصوف را رواج داد باعث رونق گرفتن آئین های سوگواری ایام محرم و ترویج کتل بندی و دسته بندی های مرسوم شد. گروه دیگری از این مهاجرین هر چند ثروتی با خود به میبند نیاوردند. ولی به علت آشنائی با نبض بازار تجارت و موقعیت ویژه میبید و بخصوص با استفاده از شرایط مقطعی هم تجارت میبید را رونق دادند و هم خود به ثروت و مکنّت رسیدند

میبد از مهاجر فرستی نیز بیشتر سود برده تا زیان؛ زیرا بیشتر این گروه‌ها مهاجرین فصلی واز قشر بی‌چیزی بوده‌اند که با دست خالی از میبد رفته‌اند و با دست پر بازگشته‌اند. همان طور که درگفتار مربوط به مهاجرت گفته‌ایم این گروه که به "کویتی" معروف شده‌اند هرچند با تأثیرپذیری از فرهنگ غیرخودی برخی تحولات فرهنگی در میبد ایجاد کردند و باعث و بانی تقویت فرهنگ مصرف شدند؛ و این توهم را به وجود آوردند که مردم میبد آدم‌های ثروتمندی هستند. ولی نقش اقتصادی مثبت و چشم‌گیری نیز داشته‌اند. دراین دفتر همچنین یک گفتار به مردم شناسی حقوق عرفی و مالکیت اختصاص یافت و درگفتار دیگری با تفصیل به پزشکی سنتی وعامه پرداختیم. زیرا میبد دارای پزشکی سنتی پیش رفته‌ای بوده ودرمانگران با تجربه وحتى تحصیل کرده‌ای دراین بخش به فعالیت اشتغال داشته‌اند که نه تنها به معالجه دردهای جسم و جان مردم می‌پرداختند بلکه دستگیر و یاریگر آنان هم بودند و به ثروت اندوزی چشم‌نداشتند. نمونه بارزآن‌ها مرحوم میرزا علی محمد رادی میبدی بوده است که مکرر از معمرین شنیده‌ام هرگاه با مریض تهی‌دستی مواجه می‌شد که پول دوا و نسخه نداشت. دست به زیر تشکچه‌ای که روی آن نشسته بود می‌برد و هرچه را تا آن لحظه به عنوان دستمزد گرفته بود ناشمرده به او می‌داد. گروهی از زنان نیز دربخش به اصطلاح طب‌العجوزه میبد فعالیت داشتند حتی این گروه هم زنان عامی و بی‌سواد معمولی نبودند. بلکه در بیشتر موارد همسران و دختران همین "گیاه پزشکان" بودند که در مکتب شوهر یا پدر خود آموزش دیده بودند. به همین دلیل است که پزشکی سنتی میبد به نسبت بسیاری از شهرهای بزرگ از شائبه خرافات دور بوده است.

مباحث دیگر این دفتر واحدهای سنجش و اندازه‌گیری، گاهشماری و حساب سیاق و مکتب و مدرسه است که دراین بخش با چندتن از دبیران پیش‌کسوت و اولین دانش‌آموختگان مدارس اولیه میبد گفتگویی داریم.

درهمه‌ی گفتارها جابه‌جا از واژگان محلی استفاده شده که به روال دفاتر قبلی در پایان همان گفتار بخشی را به توضیح آن‌ها اختصاص داده‌ام. نکته‌ای که لازم به تذکر

می‌دانم شیوه‌ی به کار بردن افعال است که هر جا انجام عملی در گذشته صورت می‌گرفته و اکنون دیگر به آن صورت نیست از فعل گذشته استفاده کرده‌ام و هر جا که عملی هنوز هم به همان شکل انجام می‌شود زمان حال به کار برده‌ام .

برخود فرض می‌دانم از همه فرهنگ دوستان فرهیخته و فضایی عالی مرتبه‌ی میبد که با حمایت‌ها و ترغیب و تشویق و نقد و تقریظ‌های خود موجبات دل‌گرمی نگارنده را فراهم آوردند تشکر و قدردانی کنم . از سیدحسن اسعدی که پیوسته حامی این جانب بوده و از پژوهشگر جوان و پرتلاش محمدرضا جانب‌اللہی فیروزآبادی که همواره رهگشای بسیاری از تنگناهای پژوهش بوده‌است سپاس ویژه دارم. زحمت محمد اسدیان خرم‌آبادی را پاس می‌دارم که با مطالعه‌ی نسخه‌ی قبل از چاپ این دفتر مرا متوجه برخی لغزش‌هایم نمود. از دانشمند عالی‌مقدار دکتر محمود جمالی فیروزآبادی که سخاوتمندانه گنجینه‌ی بزرگی از اسناد خانوادگی خود را در اختیار نگارنده قرار داد سپاسگزارم. مطالعه و بررسی این اسناد افق دید نگارنده را وسعت بخشید و بسیاری از نکات ناشناخته‌ی مردم شناسی میبد را برایم روشن ساخت. مراتب قدردانی و سپاس خود را نثار دوست فاضل و فرزانه‌ی اندیشمند مصطفی صادقی میبدی می‌کنم که زحمت ترجمه‌ی انگلیسی چکیده‌ی این دفتر را تقبل فرمودند . همچنین از محمد صفدری‌زاده‌ی میبدی که با سخاوت و بدون هیچ چشم داشتی بخشی از هزینه‌ی چاپ دفتر دوم وسوم را تأمین کردند و از دکتر محمود رشیدی فیروزآبادی که جامعه‌ی پزشکان و فرهنگیان میبد پیوسته از خیرمندی ایشان بهره مند بوده است^۱ به سبب تأمین هزینه چاپ این دفتر نهایت سپاسگزارم .

تهران . دی ۱۳۸۹ م . س . جانب‌اللہی فیروزآبادی

^۱ - نام برده متولد ۱۳۲۰ در فیروزآباد، ساکن تهران و از متخصصین مبرز چشم پزشکی است . اجداد پدری و مادری ایشان از مجتهدین طراز اول میبد در قرن ۱۳ و ۱۴ هجری بوده‌اند . دکتر مصدر امورخبردرچندشهر ایران و مخصوصاً در زادگاه خوداست . تأسیس درمانگاه چشم پزشکی باکلیه وسایل در بیمارستان میبد، بنای هنرستان به نام مرحوم پدرشان حجت الاسلام جلال‌الدین رشیدی ، بنای پژوهش سرای مرکزی و آزمایشگاه فیزیک و شیمی باکتابخانه به نام مرحوم والده اشان و نیز بنای در دست ساخت درمانگاه فرهنگیان میبد از آن جمله است .

گفتار نوزدهم

صنایع کهن بومی میبد (۱)

سبدهافی (۲): از ابتدایی ترین صنایع بشر است که مواد اولیه آن در طبیعت وجود داشته است و قدمت آن به قبل از سفالگری می رسد. برای سبدهافی نخست در فصل پائیز بعد از ریختن برگ درختان انار یا بید ترکه درخت را می برند و با کارد یا چاقوی مخصوص خار و زواید آن را می تراشند تا ترکه کاملاً صاف شود و برای اینکه ضخامت تقریباً یکسانی داشته باشد نوک آن را که نازک تراست قطع می کنند سپس ترکه ها را به نسبت نازک یا کلفت بودن به دو دسته ۱۶ تا ۲۰ تایی تقسیم می کنند. با ترکه های انار چون بلندتر است سبدهای بزرگ می بافند ولی با ترکه های بید سبدهای ظریف که بیشتر برای حمل میوه به کار می رود بافته می شود.

شیوه ی بافت: سبد نیز مثل هر بافته ی دیگر شامل تار و پود است و تارها در این بافته هم دقیقاً مثل دیگر دستبافته ها نقش نگهدارنده ی پود را دارند و به همان شکل عمودی در متن کار قرار می گیرند. ترتیب چنین است که بافته به گونه ای ترکه ها را در دسته های چهارتایی به صورت ضربدر روی هم می نهد که ترکه های نازک پود و ترکه های کلفت تار را تشکیل دهند. آن گاه در ادامه ی کار ترکه های پود را یک در میان یک بار از زیر و بار دیگر از روی ترکه های تار عبور می دهد. در مراحل اولیه تار و پود به شکل افقی، دایره وار و مسطح بافته می شود. قطر این دایره در سبدهای بزرگ حدود ۶۰ تا ۷۰ سانتیمتر و در سبدهای کوچک کمتر است. بعد از بافتن این قسمت ترکه های ضخیم یعنی تارها را عمودی و در فاصله های مساوی نگه داشته و طنابی دور آن ها می پیچد که به همان شکل بمانند. سپس با ترکه های نازک شروع به بافتن دیواره ی سبد می کند. به هر تار که می رسد ترکه را به طور یک در میان از رو و